

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Виктор Иванов Йоцов,
секция „Макроикономика“, ИИИ при БАН

на материалите представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в Институт за икономически изследвания при БАН
проф. направление: 3.8 „Икономика по финансиране и развитие на публични услуги“
обявен в Държавен вестник, бр. 44 от 19.05.2023 г.

1 Общо представяне на получените материали

Със заповед № 368 от 18/07/2023 г. на директора на Институт за икономически изследвания при БАН съм определен за член на научното жури по конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ за нуждите на секция „Макроикономика“ на ИИИ при БАН. За участие в обявения конкурс като единствен кандидат документи е подала гл. ас. д-р Дочка Ангелова Велкова.

Представеният от единствения кандидат комплект материали е в съответствие със ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИИИ при БАН и включва следните документи:

1. *Заявление до директора на ИИИ при БАН;*
2. *Автобиография по европейски образец;*
3. *Справка за изпълнение на минималните изисквания (национални и на Института);*
4. *Справка за оригиналните научни приноси*
5. *Списък на научните публикации с приложени копия и оригинали;*
6. *Разделителни протоколи*
7. *Списък на цитиранията с приложени доказателства*
8. *Резюмета на представените за рецензиране публикации на български и английски език;*
9. *Списък на друга научна продукция, представена за придобиване на ОНС „доктор“ и за заемане на академичната длъжност „главен асистент“.*

Кандидатът гл. ас. д-р Дочка Велкова е приложила общо 11 научни труда, от които: 3 самостоятелни монографии; една самостоятелна студия; 5 статии (четири от които в съавторство); един научен доклад; една книга върху докторат. Приложен е и списък от четири заглавия на друга научна продукция, използвана от кандидата в предходни конкурси и процедура за придобиване на научна степен и неподлежащи на рецензиране в настоящия конкурс. Приложен е и списък на научни проекти в които участие има и кандидата.

Публикациите, представени за рецензиране могат да се обобщят в следната таблица:

№	Вид на научните публикации	Самостоятелна		В съавторство		Общо	
		броя	стр.	броя	стр.	броя	стр.
1	Монографии	3	255			3	255
2	Студии			2	33	2	33
3	Научни статии	1	9	3	41	4	50
4	Научни доклади			1	12	1	12
5	Книга върху докторат	1	176			1	176
	Общо	5	440	6	86	11	526

2 Кратки биографични данни за кандидата

Гл. ас. Велкова има бакалавърска степен по Маркетинг и мениджмънт от ПУ „Павел Хилендарски“ и магистърска степен по Финанси от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. Била е редовен аспирант в ИИИ при БАН, където защитава докторска дисертация на тема *“Промените в публична пенсионна система и влиянието им върху пазара на труда”*. След успешната защита на дисертацията е назначена като асистент и впоследствие главен асистент в Института. Има натрупан богат опит в подготовката и реализацията на различни научни и научно-приложни проекти, осъществявани в клуб „Икономика 2000“, където е старши консултант, ръководител и участник в разнообразни проекти.

3 Изпълнение на минималните изисквания

Кандидатът е представил подробна справка, съгласно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане от която е видно, че минималните изисквания са спазени и кандидатът има необходимия брой точки за заемане на академичната длъжност.

4 Характеристика на научната дейност на кандидата

4.1 Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

4.1.1 Монографии

Кандидатът е представил за рецензиране три монографични изследвания:

- 1. Велкова, Д., Кирилова, Я. (2023) Финансови инструменти за реализация на общински инвестиционни проекти, Клуб "Икономика 2000", 238 с., ISBN 978-619-91769-9-3**

Изследването разглежда финансовите инструменти от гледна точка възможностите за финансиране на публични политики. Предложена е обоснована емпирична оценка на мястото на финансовите инструменти и е направено сравнение с други източници на финансиране, като фокусът е върху общинските инвестиции в България. Прави добро впечатление разработената методология за оценка на различните финансови източници. Определят се различни ограничители при използването на финансови инструменти и са направени обобщени изводи и препоръки за по-пълно използване на финансовите инструменти като източник на финансиране на инвестиции за развитие на публични услуги.

- 2. Велкова, Д., Кирилова, Я. (2023) Финансови възможности на потенциалните бенефициенти за съфинансиране на ВиК проекти по**

***Приоритетна ос 1 на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“,
Клуб "Икономика 2000", 229 с. ISBN 978-619-91769-7-9***

Изследването е насочено към оценка на финансовия капацитет и потенциалния ресурс на ВиК операторите и общините да съфинансират инвестиционни проекти за развитие на водоснабдителните и канализационните услуги. Разгледана е средата за реализацията на инвестиционни проекти в сферата на ВиК, в т.ч.: изискванията на конкретната оперативна програма за развитие на околната среда. Разработена и приложена е методология за оценка на финансовото състояние на общините в България и регионалните ВиК оператори – бъдещи бенефициенти по ОПОС, като оценката обхваща 8-годишен исторически период (2007-2014 г.). За всяка една обособена територия в България е определен индикативният финансов ресурс за съфинансиране на ВиК проекти, който всяка една от двете потенциални групи бенефициенти може да заделени. Аргументиран е изводът, че в абсолютен размер общините могат да осигурят повече средства за съфинансиране на ВиК инвестиционни проекти по ОПОС 2014-2020 г. в сравнение с ВиК дружествата като са разгледани специфични казуси в индикативния разполагаем ресурс за определени обособени територии.

3. Велкова, Д. Промените в публичната пенсионна система и влиянието им върху пазара на труда, Клуб "Икономика 2000", 176 с. ISBN 978-619-7740-01-1

Това монографично изследване е посветено на връзките между публичната пенсионноосигурителна система и пазара на труда, и оценява влиянието на промените в нея върху трудовия пазар. Представени са теоретични аспекти по отношение пазара на труда, пенсионното осигуряване и влиянието на публичната пенсионноосигурителна система върху пазара на труда чрез изучаване и систематизиране на различни публикации и изследвания, основно от страни членки на ЕС и ОИСР, България, както и в контекста на различни политики на ЕС. Описани и оценени са извършените промени в параметрите на пенсионноосигурителната система в България, които влияят върху пазара на труда; направен е и преглед на разглежданите параметри на пенсионната система в избрани осем страни с цел сравнителен анализ. Направени са оценки и изводи на основата на анализ на емпирични данни – статистическа и емпирична социологическа информация. Авторът обобщава основните резултати от изследването и предлага съответни изводи и препоръки.

4.1.2 Студии

1. Velkova, D., Kirilova, Y., (2023) The discount rate in the assessment of EU-funded investment projects, Economic Studies Journal, Vol. 32, (4), Economic Research Institute, Bulgarian Academy of Sciences, ISSN: 02053292, pp.135-148

Акцентът в тази студия е поставен върху ефекта на финансовия дисконтов фактор върху ключовите показатели, които са елементи на анализ разходи-ползи, прилаган при оценката на публични инвестиционни проекти. Анализът разходи-ползи се прилага при

оценката на публични инвестиционни проекти в страните от ЕС. Разгледана е методологията на претеглените средни разходи за капитал като алтернативен подход за изчисляване на дисконтовия фактор. Подходът използва съотношението дълг/собствен капитал в общото портфолио на инвестиционния проект и модела за ценообразуване на капиталовите активи (CAPM), базиращи се на: (1) възвръщаемостта от инвестиции в безрискови финансови инструменти; (2) рискова премия за държавата (т.нар. асиметричен риск, свързан с държавата); (3) премия, свързана с бизнес риск; (4) премия, свързана с асиметричния проектен риск. Разработен е модел за изчисляване на дисконтов фактор и той е приложен на примера на публичен екологичен инвестиционен проект в България.

2. **Velkova, D., Kirilova, Y. (2023) Challenges in setting municipal waste fee tariff in Bulgarian Municipalities, Economic Studies Journal, Vol. 32, (5), ISSN: 02053292, pp.160-178.**

Мотивацията на това изследване е актуалният механизъм на формиране на такса битови отпадъци, като е направено едно систематизирано представяне на предизвикателствата с които се сблъскват българските общини. Съгласно нормативните промени, извършени през 2017 г., размерът на такса битови отпадъци ще трябва да се определя на база на количеството генерирани отпадъци и броя на ползвателите на услугата, свързана с управлението на отпадъците. От 2017 г. до момента датата на влизане в сила на посочените нормативни промени е отлагана няколко пъти поради многото предизвикателства, които ще подложат на сериозен риск бъдещото функциониране на услугата по управление на отпадъците в общините. Тези предизвикателства са свързани с цялостното трансформиране на настоящите системи за събиране и транспортиране на отпадъците в общините и значителните инвестиции за тази цел, както и необходимостта от масирани информационни кампании за населението, недостатъчната осигуреност с данни и липсата на съответните информационни системи, поносимостта на разходите за услугата за населението и желанието му да плаща за това. На основата на анализа на текущото състояние са направени аргументирани изводи и са отправени съответни препоръки.

4.1.3 Смаму

1. **Keremidchiev, S., Kirilova, Y., Velkova, D., (2018) Financial aspects of NPP construction: Implications for NPP Belene. Economic Studies Journal, Vol. 27, (6), ISSN: 02053292, pp.121-129**

Фокусът на изследването са новите модели за финансиране на изграждането на ядрени електроцентрали, произтичащи от нови технически изисквания за сигурност на бъдещите електроцентрали, въведени след аварията в АЕЦ Фукушима през 2011 година. Освен моделите за финансиране, в статията се дискутират изследователски проблеми, свързани със създаването на финансов модел за определяне на жизнеспособността на проекти за изграждане на нови ядрени електроцентрали, и решенията, които трябва да бъдат взети при определяне на основните параметри на модела. Въз основа на резултатите от изследването са формулирани изводи и препоръки, които могат да бъдат отчитани при проучвания и решения за изграждане на АЕЦ Белене в България.

2. **Велкова Д., Кирилова, Я., Бърдарска, Г. (2017) Предизвикателства пред финансирането на ВиК отрасъла по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020“. Списание на Българската академия на науките, кн. 2/2017 г. Печатница на издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“. ISSN 0007-3989**

В това изследване са разгледани две основни предизвикателства пред финансирането на инфраструктурни проекти във ВиК отрасъла за подобряване на водоснабдителните и канализационните услуги по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“. *Първото* предизвикателство е свързано с новите условия за достъп до финансиране по ОПОС 2014-2020 г., като например: (1) финансирането на проекти в агломерации с над 10 хил. еквивалент жители (е.ж.) и то само на обособени територии на консолидирани ВиК оператори; (2) значителният размер на съфинансирането, което ВиК операторите трябва да осигурят на всеки отделен интегриран проект и недостатъчните средства, с които те разполагат. *Второто* предизвикателство е свързано със социалната поносимост за населението на цените на ВиК услугите като са представени резултати от оценка на поносимостта на цените на ВиК услуги за населението в България. Поради ограничените възможности на ВиК операторите да съфинансират инвестиционни проекти в отрасъл ВиК и ниските доходи на населението в страната, е предложено въвеждането на механизма на водно социално подпомагане.

3. **Велкова, Д. (2015). Глава 6: Политики за развитие на публичния капитал в Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ в ГОДИШЕН ДОКЛАД НА ИИИ-БАН 2015 „ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ: ОЦЕНКИ И ОЧАКВАНИЯ, с. 166-178. ISBN 978-954-616-248-9**

В тази част от Годишния доклад на ИИИ при БАН са анализирани и оценени политиките за развитие на публичния капитал в Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ в няколко аспекта: 1) обхват, последователност и устойчивост на политиките в областта на околната среда; 2) реализация на политиките за подобряване на състоянието на околната среда – финансови ресурси и степен на постигане на целите на ОПОС. Направени са обобщения и препоръки за развитие на политиките по опазване на околната среда в следващия програмен период.

4. **Велкова, Д., Бърдарска, Г., Кирилова, Я. (2011) Поносимост на ВиК услугите и добри практики за водно подпомагане, сп. Водно дело, 5-6, 2011. ISSN 02045745**

Основната цел на това изследване е да се докаже необходимостта от въвеждане на социално подпомагане на потреблението на водоснабдителни и канализационни услуги (т.нар. водно подпомагане) на нискодоходни групи от населението. Направена е оценка на поносимостта на ВиК услугите за първи доходен децил по райони за басейново управление в страната и е направено сравнение с други европейски страни. Представени са нагласите на населението за въвеждане на водно подпомагане в България. Представени

са добри практики за водно подпомагане, които могат да бъдат използвани като основа и да бъдат адаптирани за практическото въвеждане на този механизъм в страната.

4.2 Колективна монография

1. **Белева, И., Цанов, В., Велкова, Д. Условието на труд и качеството на заетостта в България: тенденции и взаимодействия. Авангард прима, 2009, ISBN: 978-954-323-609-1. ISSN 1314-8893**

В книгата се изследват развитието и взаимната обвързаност на основните елементи на условията на труд в България в периода 1995-2008 г., идентифицират се рисковите групи на пазара на труда, работещи при неблагоприятни условия и се формулират препоръки на трудовия пазар, насочени към подобряване на неблагоприятните условия на труд. В самостоятелна авторова глава, развитието на публичното социално осигуряване е разгледано като елемент на системата за социална защита, който гарантира защитата на заетите лица в случай на настъпване на определени рискове (пенсиониране, инвалидност, трудова злополука и професионална болест, общо заболяване и майчинство, безработица). Социалното осигуряване е разгледано в два аспекта: от гледна точка на контрибуторите, за които то представлява „наложено“ спестяване или отложено потребление, намаляващо разполагаемия им доход, и от гледна точка на бенефициентите – като фактор, допринасящ за по-голяма сигурност на заетите лица при настъпване на осигурените рискове. Направени са изводи и оценки относно основните аспекти на социалното осигуряване като елемент на условията на труд.

4.3 Доклади на научни конференции

1. **Кирилова, Я., Велкова, Д. (2023). Финансовите инструменти на ЕС за подкрепа на местното развитие (с. 467-474). В: Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Предизвикателства и рискове в условията на наслагващи се кризи. Национална научна конференция с международно участие, 21-22 ноември 2022 г., София. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“. ISBN 978-619-245-327-5**

След присъединяването на България към Европейския съюз общините получиха достъп до значителни финансови ресурси за подкрепа на местното развитие. Водеща роля имат средствата, получавани под формата на безвъзмездна финансова помощ от европейските фондове по линия на оперативните програми. Финансовите инструменти са сравнително нов източник на финансиране на общински проекти, който придоби особено значение в периода след 2014 г. Докладът представя същността и развитието на финансовите инструменти за подкрепа на местното развитие в България от периода на тяхното създаване досега. Прави се анализ на дейността на фондовете, обема на отпуснатите средства и тяхното усвояване, секторен обхват на фондовете, типологията на общините, получаващи финансиране и други. Обобщават се достиженията на финансовите инструменти за подкрепа на местното развитие.

4.4 Приноси и цитирания

Кандидатът е представил справка-самооценка на научните и научно-приложни приноси, като те са конкретизирани по отделните публикации. Приемам самооценката на кандидата като съм обобщил по-важните приноси както следва:

4.4.1 Приноси с предимно теоретико-методологически характер:

- Систематизирани са същността, съдържанието и развитието на финансовите инструменти, предоставяни чрез оперативни програми в България;
- Разработена е методология за оценка на предимствата и недостатъците на източниците за финансиране на общинските инвестиции в България;
- Структурирана и апробирана е система от показатели за оценка на финансовото състояние на ВиК операторите и общините в България;
- Създаден е алгоритъм за прилагане на изискванията на Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги за оценка на социалната поносимост на цените на ВиК услугите за населението;
- Разработен е методологически инструментариум за изследване на влиянието на пенсионната система върху пазара на труда;

4.4.2 Приноси с предимно приложен характер

- Извършена е оценка и ранжиране на източниците на финансиране на общинските инвестиции за подобряване и развитие на публичните;
- Изчислен е финансов дисконтов фактор за екологични инвестиционни проекти в България чрез прилагане на разработен конкретен модел;
- Определен е индикативният финансов ресурс и са разгледани специфични казуси в индикативния разполагаем ресурс за определени обособени територии;
- Дефинирани са основни предизвикателства пред финансирането на инфраструктурни проекти за развитие на публичните водоснабдителни и канализационни и е оценена социалната поносимост на цените на ВиК услугите за населението;

4.4.3 Цитирания

Кандидатът е представил подробна справка за цитиранията на представените научни разработки. От справката е видно, че 12 публикации с участието на кандидата са цитирани общо 16 пъти, като 3 от тези цитирания са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове.

4.5 Оценка на личния принос на кандидата

От таблицата с разбивка на научните публикации на кандидата е видно, че са представена достатъчна като обем и качество научна продукция. Ползваните литературни източници са показани добросъвестно. Няма данни за плагиатство.

5 Критични забележки и препоръки

Нямам съществени критични бележки. Препоръчвам на кандидата да задълбочи научните си изследвания и да направи опит за публикации в международни издания.

6 Лични впечатления

Познавам лично кандидата от много години и съм с прекрасни впечатления от нейната работа и професионалното ѝ развитие.

7 Заключение

Документите и материалите, представени от единствения кандидат гл. ас. д-р Дочка Велкова отговарят на минималните изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИИИ при БАН.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС 'доктор'. В работите на кандидата могат да се открият някои научни и научно-приложни приноси, които са описани в т.4.2. Теоретичните разработки на кандидата имат определена практическа приложимост, като една значителна част от тях са пряко ориентирани към дейността на общините в България. Научната квалификация на гл. ас. д-р Дочка Велкова е на необходимото ниво. Постигнатите от кандидата резултати в научно-изследователската дейност съответстват на специфичните изисквания на ИИИ при БАН, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Научния съвет на ИИИ при БАН за избор на гл. ас. д-р Дочка Велкова на академичната длъжност „доцент“.

14.09.2023 г.

Рецензент:

доц. д-р Виктор Йоцов